

slador in mnogo olja. Iz njega delajo jako mastno olje. Dober je pa tudi za pitanje prašičev in perutnine. Preše žirove so pa posebno škodljive za konje, ki celo poginejo, ako se jim dajo. Pa tudi kravam se ne sme jih dosti dajati.

Bukva je bila nekdanj še bolj razširjena po Evropi, nego je sedaj, ko so jo jeli izpodrivati iglasti lesovi, kateri imajo za stavbo večjo vrednost.

Navadni jesen (*Fraxinus excelsior* L.) Je kaci 20 do 40 metrov visoko drevo, s podolgasto krono in črnimi brsti. Listje ima po pet listnih parov, ki so podolga in zobčasti. Cvetje je rumeno. Cvete v aprilu ali maju. Navadni jesen raste v dobri, rahli, vlažni zemlji, a potrebuje pa vendar solnčno lego. V senci ne vspeva. Jesen raste 200 do 300 let in od dvajsetega leta dalje rodi seme. Les je belorumen in se rabi za strugarjska in kolarska dela, daje dobre vlačna kolesa, bilardne palice in obroče. Za drva pa ni posebne vrednosti. Mlad les je pepelnate barve. Listje rade jedo ovce in koze. Lub je grenek in pravijo, da je dobro zdravilo zoper mrzlico. Rabijo les tudi strojarji. Iz lubja izdelujejo se črne in modre barve. Seme se rabi za zdravila pri obistnih boleznih. Na jesenu žive španjske muhe.

Jesen raste daleč proti severu, a vendar mu pomladi škoduje pozen mraz. Posebno pa imajo v Angliji dosti lepih jesenov.

Korziški javor raste na Korziki in doseže visokost le kaci 10 metrov. Ta javor ima rumenzelen les. Cvete v aprilu ali maju.

V Kalabriji in na Siciliji je posebno navaden evropski jesen, kateri daje, če se zareže neki sok, ki se mana imenuje in se rabi v zdravilstvu.

V Ameriki imajo pa še mnogo drugih vrst jesenov, kateri dajo nekateri jako dober les za hišno opravo.

Mizarji posebno cenijo orehov les. Navadni oreh (*Junglans regia*) je prinesen v Evropo iz Perzije in se je razširil skoro po vsej Evropi. Drevo zraste jako visoko in doseže 20 metrov visokosti in doseže precejšnjo debelost. Oreh postane jako star. Orehov les je rujavkast, se da jako lepo politirati, je jako trajen, črv ga ne je tako, kakor druge lesove. Iz orehovitih jeder se dela olje, iz zelenih luščin pa rujave in črne barve.

Dober les imajo razni brsti. Za kurjavo ni dosti slabši od bukovega, tako ga pa rabijo strugarji in kolariji. Posebno delajo iz brsta puškina kopita. Listje bilo je dobro za krmo. Brst zahteva globoko, dobro, nekoliko vlažno in zvezno zemljo. Brst učaka visoko starost, samo trhljoba se ga rada loti.

Navadni brst (*Ulmus campestris*) raste po gorah in doseže 25 metrov visokost. Listje je bolj podolgasto in na obeh straneh kosmato. Cvete v aprilu in ima od štiridesetega leta dalje seme. V Severni Nemčiji je posebno znan široki gorski brst (*ulmus effusa* Wildonou), kateri naredi posebno široke veje. Navadni gorski brst (*ulmus montana*) pa ima jako gosto listje in širok vrh ter gladko deblo.

(Dalje sledi.)

Obrtnijske raznoterosti.

1000 besed v minuti. Brzi brzjav je ameriška nova iznajdba, kateri utegne napraviti velik prevrat v pismenej pošti. Izumnik Patrik B. Delaney je kazal dobro uporabo nove iznajdbe v pričo strokovnjakov. Pri skušnji je aparat delal in razposlal 720 besed v minuti in to popolnoma jasno in razločno v daljavo 218 milj. Hitrost je potem pomnožil na 940 besedi v minuti. Kakor izumnik zagotavlja, da bodo po njegovem aparatu lahko 1000 besed odposlali v minuti brez težave. Stroški pa baje ne bodo višji nego 50 besed za pet centov. V obče se pričakuje, da bode ta iznajdba zelo tekmovala pismenej pošti, katero so sedaj po železnicah odpošiljali. Za trgovski promet bode seveda ta iznajdba velicega pomena.

Kmetijstvo.

Gnojenje vinogradov.

Za pametno obdelovanje vinogradov je potreba, da se v gotovi vrsti gnoje. Kar trta odtegne zemlji, mora se deloma nadomestiti z gnojenjem, da se ohrani zemlja v pravi moči. Da se sklepati, kako moč ima vinograd, po tem, kako rastejo trte. Pri tem se je posebno ozirati na prejšnje poletje; kajti v mokrem letu trte močnejše poganjajo, kakor v suhem. Vinogradi, ki slabo poganjajo tudi toliko ne rode, kakor vinogradi, ki močno poganjajo, kajti poslednji ima dovolj lesa in se potem tudi lahko obrežejo, in trta prinaša več grozdja.

Rodovitnost trte pa ni odvisna toliko od njene rasti, temveč od tega, kakor ugodna je zemlja. O tem se prepričamo, ako vinograd dalje časa gnojimo s pepelom, v katerem je mnogo kalija. Les bode v tem slučaju močno rasel, a grozdja bode še manj. Bolje pa rodi vinograd, če ga gnojimo z gnojem, v katerem je mnogo fosforja in dušca, kakor s strohljenim govejim gnojem, perutninskim gnojem itd. Za vinograde je najboljši gnoj, v katerem je mnogo kalija, dušca in fosforja.

Vinogradov ni treba gnojiti vsako leto, dosti je če se primerno gnoje vsaka tri leta, ali pa tudi še le na več let. Kdor ima več vinogradov, naj jih razdeli v več delov, in vsako leto drug del gnoji po vrsti. Hlevni gnoj, kompost i. t. d. naj se v zemlji kolikor je moč razstrese, umetni gnoj naj se pa dene le na posamična mesta. Gnoji se na razne načine. Najbolje je, če se mej vrstami izkopljejo jeseni globoke brazde, v katere se dene gnoj, bodi si živinski ali pa kompost.

Tako pride gnoj globoko v zemljo. S takim gnojenjem dosežemo, da gnoj močno vpliva in da se plevel preveč ne razrašča. Če se je jeseni gnojilo, se vspeh gnoja pokaže že drugo leto. Z umetnim gnojem se pa lahko tudi še le pomladi gnoji. Če se jeseni gnoji, izpere dež in sneg gnoj in ga voda nese seboj v spodnje plasti, kjer vpliva. Vinska trta gnoja ne potrebuje na vrhu. Če pa jeseni ni bilo moč gnojiti zaradi slabega vremena, je bolje, da se gnoj spravi do druge jeseni in še le potem gnoji. Gnoji se jeseni v vlažnem vremu, ali po prvem snegu razstrese v brazde in pusti na vrhu do

pomladi. Še le pomladi se zagrebe. Po zimi, ki ima dosti snega, ostane pomladi na vrhu jedva četrtna gnoja, vse drugo je že izprala voda in seboj odnesla k koreninam.

Gnojenje vinogradov pa nima le te posledice, da se več grozdja pridela, temveč tudi trtna uš pognojenim vinogradom manj škoduje. Skušnja uči, da ta škodljivka ondu, kjer imajo mlade trte in dobro gnoje, ni mogla uničiti vinogradov, če se je tudi uselila. Kakor drugi mrčesi, se tudi trtna uš loti le bolj opešanih rastlin in največjo škodo dela v vinogradih na izsesani zemlji.

Kmetijske raznoterosti.

Ogersko deteljno seme. Na Ogerskem je s posebnim zakonom prepovedano prodajati deteljno seme, v katerem je seme kacega plevela. Seme se poprej glede čistosti preišče in potem razpošilja v zaplombiranih vrečah. Sedmograško deteljno seme na debelo preskrbuje kmetijska družba v Kološi.

Delarnice kmetijskih strojev osnujejo se v Rusiji. Vanje se bodo jemali kmetijski dečki od 13 do 17 let. Učili se bodo rabiti in popravljati kmetijske stroje.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

XII.

(Dalje.)

Čikago je tudi v Zjedinjenih državah prvo mesto po svojem brodarstvu. To se bode komu čudno zdelo, ker stoji ob notranjem jezeru; a vendar mu je Novi Jork že pred nekaterimi leti bil moral odstopiti prvenstvo v tem oziru. Po številu ladij in po njih obsegu je Čikago največje пристanišče na svetu. Brodarjenje po Velikih jezerih se je jako povejšalo, cd kar so se izboljšali kanadski prekopi. Vsled zgrajenega prekopa, ki veže Čikago in veliko jezero z missisipsko dolino, je Čikago metropola missisipske doline in vsega ameriškega naroda, kajti središče ameriškega naroda se s slednjim letom bolj pomiče proti zapadu. Po zadnjem ljudskem številjenji se je že približalo zapadni meji Indijane in je 20 milj vztrčno od mesta Kolumbusa in v začetku XX. stoletja bode najbrž že ob bregovih Missisipija, ali pa vsaj blizu te reke.

Čikago pa ni le prvo pristanišče sveta, temveč tudi prvo železniško središče, bodi si že po številu v to mesto držečih, bodi si že po dolgotih teh železnic. V Čikagu se stika 60 železnic, ki imajo nad 70.000 milj dolžine.

Čikago se more ponašati z najboljšim in največjim vodovodom na svetu. Po požaru je sklenilo mesto dobiti vodo iz Michiganskega jezera. Vodovodne naprave zgrajene so na umetnem otoku, petnajst milj od obrežja in mesta in imajo 300 čevljev globočine. Vsi stroji so na tem otoku in voda teče v mesto po ceveh, ki so položene pod jezerom in sicer 250 čevljev globoko pod jezerskim površjem. Smrtnost je v Čikagu pala po odkritji tega vodovoda na $20\frac{1}{2}\%$ in v tem oziru je Čikago daleč prehitelo vsa večja ameriška mesta.

Čikago se je bilo izbralo tudi za mesto razstave ob 400letnici odkritja Amerike. Ko se je reševalo to vprašanje v kongresu, se je zahtevalo od mesta, kjer bode razstava, naj da 5 milijonov dolarjev za stroške razstave in 5 milijonov dolarjev pa posebej še za grajenje poslopij. Kacih deset mest je zbralo to svoto in poslalo v Washigton cele odbore sestavljene iz najboljših in najveljavnejših mož, ko je kongres to stvar reševal in razpravljal. Novi Jork, Boston, Čikago, San Luis in Cincinnati so bili najglavnejši tekmovalci. Razprava je trajala cela dva dni, kajti vsako mesto je imelo goreče zagovornike in pristaše, a zmagala sta centralni položaj ter trgovski in obrtni pomen Čikaga.

Narodna zborovanja in vsakovrstne slavnosti od političnih shodov do letnih zborovanj raznih društev in zadržug menjajo slednje leto kraj svojega zborovanja in se oddajo po dražbi. Razna mesta se poganjajo na najgorečnejši način za to, da privabijo ta ali drugi shod ali narodno zborovanje, pogosto plačajo mnogo denarja in si napravijo mnogo stroškov, da si le shod zagotove. Tako je mesto Minneapolis zgradilo posebno jako lepo zborovalnico, v katero je šlo 12 000 ljudij in je stala pol milijona dolarjev, da je privabilo republikansko konvencijo 1892. leta. Mesto San Francisko je prevzelo ne le vse stroške za razmeščenje, temveč je skrbelo za popolno vzdrževanje članov shoda časnikarskih urednikov Zjedinjenih držav skozi vse zasedanje 1892. leta. Naposled je majhno mestece Severne Karoline, v katerem sem jaz bival lani, nabralo v 24 urah deset tisoč dolarjev v gotovini, da privabi v svojo sredo zborovanje društva za pospeševanje priseljevanja na jugu.

Razume se, da vse te stroške in skrbi prevzemajo mesta, da delajo zase reklamo. Odposlance pogoščavajo, razkazujejo jim, kar je zanimivega v mestu in okolici, prizadevajo se, na vsak način jih zadovoljiti in to le zaradi tega, da bi razširili po vseh Zjedinjenih državah novico, kako so bili gostoljubno vsprejeti v mestu. Razen tega se zapisniki tiskajo v mnogobrojnih iztisih in jih občinstvo čita z veseljem. Na ta način se mesto zborovanja vedno imenuje in razume se samo po sebi, da tudi pridobiva veljavo. Tukaj je pa omeniti, da se za take stvari denar nikdar ne jemlje iz mestne blagajne, temveč se nabere mej prebivalci.

Poleg tega tekmovanja je v novoorganizovanih državah in grofijah (okrajih) tudi tekmovanje mej mest, katero bode glavno mesto države ali grofije. To tekmovanje je včasih tako veliko, da ga Evropec verjeti in razumeti ne more. Ko se je pred kacimi tridesetimi leti organizovala michiganska država, je bila prišlo do hude borbe in pri tem dolgo časa ni nobeno mesto moglo dobiti večine glasov, katero zahteva zakon, kajti taka vprašanja rešujejo se vselej z obćim glasovanjem. Bilo je mnogobrojno glasovanj, ki so stala mnogo denarja in se končala s popolnim nevspehom, in ni bilo pričakovati, da se stvar ugodno reši, kajti nobeno tekmujoćih mest ni hotelo odjenjati drugemu in vsa so imela nekaj znanih